No. 20. Donderdag 14 Mei 1908 8ste Jaargang.

Het hoofddoel der Vereeniging is:

Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland en hier ginds.

Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f — 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).

Zij die f 5.— of meer contribueeren of een gift in éëns schenken van f 100.—, zijn donateur(trice).

Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

MEDEDEELINGEN.

Van **BOEATAN:**

JAARLIJKSCHE ALGEMEENE VERGADERING van Aandeelhouders op **Vrijdag 29 Mei 1908**, des voormiddags ten **elf ure**, in de achterzaal (die 's middags tot thee-salon dient) der permanente tentoonstelling van Oost- en West-Indische Kunstnijverheid en huisvlijt, **Heulstraat 19**, Den Haag.

De punten van behandeling liggen van af Maandag 18 Mei, evenals de balans en winst- en verliesrekening, met het verslag der financiëele commissie ter inzage ten kantore der Vennootschap Heulstraat 19, alwaar ook, volgens art. 32 der statuten, de aandeelen vóór of op 25 Mei zijn te deponeeren, tenzij houders ze ter vergadering medebrengen.

Voorstellen van aandeelhouders moeten, om in behandeling te kunnen komen, volgens art. 34, vóór 15 Mei bij den Raad zijn ontvangen.

De Raad van Beheer.

PERSKRONIEK.

INHOUD: Het ontslag van generaal Van Daalen in de Nederlandsche pers besproken: het oordeel der *Nieuwe Rotterdamsche Courant, Algemeen Handelsblad, Nieuws van den Dag, Nieuwe Courant, Vaderland, Avondpost, Standaard, Residentiebode, Centrum en Het Volk*. — *De Nieuwe Courant* vraagt in zake Atjeh voor alles beter ingelicht te worden.

Het ontslag aan generaal van Daalen verleend, als gouverneur van Atjeh, en de benoeming van den overste Swart tot diens opvolger heeft in de Nederlandsche pers aanleiding gegeven tot uitvoerige commentaren. Dat deze beschouwingen van veel beteekenis zijn, zouden wij niet gaarne durven beweren. Een gebrek aan inhoud, des te opvallender als wij ons de scherpe taal herinneren, waarmede indertijd de critiek op het door den generaal van Daalen gevoerde Atjehbeleid in sommige bladen werd bejegend. Maar men oordeele zelf. Ziehier wat wij over deze hoogst belangrijke gebeurtenis in de pers aantroffen:

De *Nieuwe Rotterdamsche Courant* schrijft:

„De aanleiding tot het door den generaal Van Daalen gevraagd ontslag is, zij het ook niet in bijzonderheden, bekend. Zij is een gevolg van het op initiatief van den minister Fock, door den gouverneur-generaal gehouden onderzoek naar den toestand van Atjeh. Ofschoon omtrent den uitslag van dat onderzoek officieel nog niets is openbaar gemaakt, schijnt de heer Van Daalen een of meer der door den gouverneur-generaal getroffen maatregelen, die op enkele punten wijziging brachten in de tot dusver in Atjeh gevolgde gedragslijn, onvereenigbaar te vinden met eene goede uitoefening van zijn bestuur. Wij zeggen „onvereenigbaar"; want het is niet aan te nemen, dat een man met zulk een hoog besef van plicht en die, zonder zelfoverschatting, weet en voelt hoe noodig hij is, zich door lichtgeraaktheid zou laten verleiden zijn post op een zeer ongewenscht oogenblik te verlaten. Wij zullen ons thans niet verdiepen in het gissen naar de redenen voor het gevraagd ontslag en stippen slechts aan, dat als zoodanig o. m. genoemd is de vermindering van het boetestelsel. Aangezien tot beperking in het opleggen van politieke en politioneele boeten door het administratief gezag en tot vermindering van heerendiensten reeds in 1906 was besloten, in verband met de invoering eener belasting op de bedrijfsen andere inkomsten, welke in 1907 heeft plaats gehad en waarmede de heer Van Daalen zich toch ongetwijfeld had vereenigd, kan deze beperking o. i. niet als hoofdreden voor het gevraagde ontslag worden aangenomen."

Het *Algemeen Handelsblad*, tot nog voor korten tijd sterk pro-Van Daalen, zegt nu:

„Dit bericht komt niet onverwacht. Reeds lang was het geen geheim meer, dat er ten opzichte van het militair optreden in Atjeh geen overeenstemming bestond tusschen den Landvoogd en den Gouverneur en het jongste onderzoek. dat generaal Van Heutsz persoonlijk instelde naar den toestand in het voorheen door hem zelf met zooveel bekwaamheid en energie bestuurde gewest, heeft er niet toe kunnen bijdragen het conflict te verzachten.

Generaal Van Daalen was een der kranigste officieren die op Atjeh hebben geageerd. Toen hij generaal Van der Wijck in 1905 opvolgde als gouverneur van het gewest, had hij juist den moeilijken tocht door de binnenlanden, naar het weinig bezochte Gajoeland, het Alas-gebied, de Pak-pak en nog meer Zuidelijk gelegen streken volbracht. Men kon van hem een bestuur met den sterken arm verwachten, een voortzetting der Van Heutsz-politiek in vollen omvang.

Doch die Van Heutsz-politiek bracht mede een geleidelijke beperking van het aantal militaire posten en verzwakking van de daar gelegerde bezettingen. In zijn bekende brochure: „*De onderwerping van Atjeh*" reeds had de toenmalige majoor Van Heutsz betoogd, dat een krachtig actief bestuur het best stellen kon zonder een aaneengeschakelde, sterk bezette postenlinie. Gouverneur-generaal geworden, stelde generaal Van Heutsz aan zijn opvolger de taak een krachtig bestuur te handhaven bij voortdurende vermindering der troepensterkte.

Deze taak heeft gouverneur Van Daalen niet kunnen volbrengen. Onder zijn bewind toonden de vijandelijke elementen in Atjeh grootere roerigheid dan men in jaren had waargenomen. Het hierdoor ontstaan meeningsverschil met den Landvoogd heeft, mag men aannemen, generaal Van Daalen er toe gebracht ontheffing van zijn taak te verzoeken."

Het *Nieuws van den Dag* meent:

„Hoewel het vertrek van den gouverneur van Atjeh natuurlijk niet zonder verband is met het onderzoek, door den gouverneur-generaal persoonlijk geleid, zou het toch een zeer voorbarige gevolgtrekking zijn, dit ontslag enkel als een uitvloeisel van de Atjeh-enquête te beschouwen. Overwegingen van zuiver persoonlijken aard kunnen hier den doorslag gegeven hebben. Men wist toch sedert eenigen tijd, dat gouverneur Van Daalen „er genoeg van had."

Zonder nadere toelichting is de politieke beteekenis van dit ontslag niet nauwkeurig te schatten."

En verder::

„Dat evenwel de algemeene lijn van het regeeringsbeleid ten aanzien van Atjeh veranderen zou, is niet aan te nemen. De verergerde woelingen op Atjeh zijn al vaak — en door deskundigen van naam — toegeschreven aan dit algemeen beleid, voerende tot jarenlange toepassing van een overdreven boetestelsel, invoering van zware heerendiensten, het stellen van buitensporige eischen aan de hoofden, onnoodigen dwang op den inlandschen handel en den landbouw: zoo oordeelde de critiek. Wat hiervan zij, het tegenwoordige beleid is zoo samengegroeid met den persoon van den tegenwoordigen landvoogd, oud-gouverneur van Atjeh, dat aan plotselinge omkeering van zulk een taktiek niet te denken valt.

Door menschen, die 't weten kunnen, is ons ook nog pas verzekerd, dat zekere maatregelen, laatstelijk genomen, bijv. tot invoering van een burgerlijk bestuur in sommige streken, enz. niet wijzen op koersverandering.

Wel is de persoonswisseling van belang. De afgetreden gouverneur werd door velen uitnemend geacht als militair, maar niet als burgerlijk leider. In dit laatste opzicht, zoo verweet men hem, was hij niet zelfstandig genoeg; werd hij bijv. gepolst door den land-

voogd over de mogelijkheid, 't op Atjeh te doen met minder troepen of met andere bevelhebbers, dan luidde zijn antwoord bevestigend omdat hij in de vraag zelf een wenk zag van iemand, die het zoo goed weten kon als generaal Van Heutsz."

De *Nieuwe Courant* zegt:

,,Het aftreden van Van Daalen staat in zulk een nauw verband tot het Atjeh-onderzoek van Van Heutsz, waarvan de uitkomsten nog niet zijn gepubliceerd, dat wij het beter achten ons oordeel op te schorten.

Slechts willen wij de hoop te kennen geven, dat generaal Van Daalen, wiens verdiensten — afgescheiden van de quaestie zijner al- of niet-geschiktheid voor het Atjehsche gouvernementschap — ongetwijfeld zeer hoog dienen te worden gesteld, voor het Indische leger behouden zal mogen blijven. Hij is nog jong en het zou zeer te betreuren zijn, wanneer aan zijn militaire carrière thans reeds een einde moest komen. Moge de regeering er in slagen, spoedig een werkkring te vinden, waarin van zijn hooge bekwaamheden het recht gebruik kan worden gemaakt."

Het *Vaderland* schrijft:

,,De leiding der Atjeh-aangelegenheden, gaat in andere handen over. Luitenant-kolonel H. N. A. Swart, neemt de functiën van civiel en militairen gouverneur van Atjeh en Onderhoorigheden over van den generaal-majoor G. C. E. Van Daalen, die ,,overeenkomstig zijn verzoek", door den Landvoogd van die functie ontheven is. Ziedaar het groote nieuws, door een Regeeringstelegram gisteren gebracht, de slotscène, laten we hopen, van het waarlijk niet verkwikkelijk Atjeh-schouwspel der laatste maanden.

Wat geeft het daarover nog veel na te praten. De beslissing is gevallen en de toekomst zal moeten leeren of de belangen van land en volk op Sumatra's Noordpunt, en onze belangen als koloniale mogendheid, bij dien zet baat zullen vinden.

Wij hopen het van harte, onverminderd onze sympathie voor den afgetreden gouverneur."

De *Avondpost* (uit een lang artikel):

,,Ziehier het dadelijk gevolg van het Atjeh-onderzoek, een feit waaruit blijkt, dat het Atjeh-beleid, zooals dat onder den thans afgetreden Gouverneur gevoerd werd, niet was overeenkomstig de inzichten van den Landvoogd.

Of en in hoeverre er breed verschil bestaan heeft tusschen de bestuursinzichten van Van Heutsz, toen hij nog aan de Noordpunt van Sumatra bevel voerde, en Van Daalen; of beider beleid evenwijdig heeft geloopen — gelijk in den laatsten tijd beweerd werd — we achten het weinig practisch, daarover te redetwisten. Ware dit al het geval geweest, ongetwijfeld is het de taak van eiken opvolgenden bestuurder, om de bakens te verzetten, zoodra het getij begint te verloopen. En dàt is in elk geval niet geschied. De toestand heeft de laatste jaren op Atjeh tot tal van gegronde klachten en bedenkingen aanleiding gegeven. En het moge dan al waar geweest zijn, dat Wekker in sommige opzichten den stand van zaken naar ééne zijde te scherp belicht heeft, boven alles stond, als niet te loochenen feit, dat een ernstig onderzoek geboden was. Dat onderzoek is gehouden. Het verslag staat ons nog niet ten dienste. Doch de bestuursverwisseling, als resultaat van het onderzoek, doet niettemin zien, dat op Atjeh wijziging noodzakelijk is geoordeeld.

Bij alle waardeering voor de groote gaven en eigenschappen van de Van Daalen-figuur, verheugt ons die ronde erkenning, dat de toestand op Atjeh moet veranderen."

De *Standaard* weet niet veel meer te vertellen dan dat:

,,Generaal Van Daalen werd in 1905, toen hij Generaal Van der Wijck opvolgde, als den aangewezen man beschouwd, om het werk van Van Heutsz te voltooien. Bekend met den Atjeher en zijn land, hoog aangeschreven om zijn bekwaamheid, dapperheid en koelbloedigheid deed hij veel verwachten. Welke de redenen zijn, die aanleiding tot zijn ontslagaanvrage gegeven hebben, is moeilijk te zeggen, zeker staan zij in verband met het bezoek van den Gouverneur, aan Atjeh gebracht."

Het blad koestert goede ,,hopf" voor de bevolking, van zijn opvolger.

Het *Centrum* schrijft:

,,De vervanging van gouverneur v. Daalen door overste Swart brengt het Atjeh-vraagstuk weer naar voren, maakt het in zekeren zin opnieuw acuut.

De toestand op Noord-Sumatra laat in den jongsten tijd weer veel te wenschen over, en het schijnt wel, dat, naar de meening van generaal Van Heutsz, die persoonlijk een onderzoek kwam instellen, onder deze omstandigheden de vervanging van generaal Van Daalen gewenscht was.

Dit aannemend, is men ook gerechtigd tot de conclusie, dat het optreden van een nieuwen gouverneur minder een verandering van stelsel, dan wel van personen beteekent.

De heer Van Heutsz heeft zijn program ten aanzien van Atjeh blijkbaar niet willen wijzigen, maar wel een ander bewindhebber met de uitvoering belasten.

Generaal Van Daalen is de man van sterke maatregelen.

Zijn hardhandig optreden lokte nogal eens critiek uit, die lang niet malsch was.

En onder dit opzicht zal zijn ontslag geen àl te groote verwondering wekken.

Het bestuur van een militair schijnt op Atjeh nog noodig te zijn.

Maar als twee hetzelfde doen, is het nog niet hetzelfde.

Op het fortiter in re werd door generaal Van Daalen blijkbaar te veel nadruk gelegd.

Met overste Swart krijgen we nu vermoedelijk ook het suaviter in mode.

Voor de pacificatie van een gewest schijnt dit ook wel zeer gewenscht."

De *Residentiebode* plaatst een lang artikel, geteekend B.(oogaard?). Veel soep, maar weinig balletjes. Uit dit artikel het volgende:

,,Men zal nadere berichten moeten afwachten om met eenige juistheid de redenen te kunnen nagaan, welke den nu afgetreden Gouveneur er toe hebben geleid om, na een tijdperk van nu juist drie jaren — generaal Van Daalen werd den 6en Mei 1905 tot Gouverneur van Atjeh benoemd — ontheffing uit zijne zeker zwaarwichtige en belangrijke functiën te verzoeken. Doch wat hiervan ook moge zijn, zeker is het, dat men zich voorloopig tot vermoedens moet bepalen. En dan is het meest gangbare vermoeden dit: dat de door generaal Van Daalen verzochte ontheffing uit zijn hooge betrekking, verband houdt met het persoonlijk onderzoek, dat Gouverneur-generaal Van Heutsz gemeend heeft zelf ter plaatse te moeten instellen naar den toestand in dat uitgestrekt gewest en naar de wijze, waarop het bestuur zoowel uit een militair als uit een civiel oogpunt is gevoerd."

Verder:

,,Die politiek *(van Van Heutsz)* zou aldus kunnen worden gekenschetst, dat verlangd werd een krachtig bestuur, doch tegelijk een voortdurende vermindering van de militaire posten, hetgeen natuurlijk in zich sloot een beperking der militaire krachten in die plaatsen, waar de militaire post gevestigd was. Daarbij schijnt, naast het militair gedeelte van de Atjeh-politiek, het de bedoeling van den Gouverneur-generaal te zijn geweest, dat vooral ten aanzien van het burgerlijk bestuur in de aan ons gezag onderworpen deelen van Atjeh, het *suaviter in modo* niet te zeer uit het oog zou worden verloren."

Zoo iets dus als het schaap met vijf pooten. Voorwaar, een ,,stelsel" om de ,,echte" Hollanders te doen likkebaarden. Wat die B. al niet weet te ,,kenschetsen!"

Ten slotte een uittreksel uit het *Volk*, dat sterk persoonlijk generaal van Daalen aantast:

,,Gisteravond lazen we in de bladen, zoo schrijft het *Volk*, dat de heer Van Daalen, overeenkomstig zijn verzoek, door den landvoogd ontheven is van zijne functiën van civiel en militair gouverneur van Atjeh en onderhoorigheden en ter beschikking gesteld van den legercommandant.

Het is bekend dat het den laatsten tijd mis liep op Atjeh. Heel het ontembare volk is weer in rep en roer, onze troepen krijgen weer klap op klap. De toestand was van dien aard dat bij de jongste debatten over de Indische begrooting, ook tengevolge van de onthullingen van ,,Wekker" in de ,,Avondpost", plotseling werd medegedeeld dat de gouverneur-generaal van Ned.-Indië, van Heutsz, zich naar Atjeh zou begeven om een onderzoek ter plaatse in te stellen.

Het aftreden van Van Daalen schijnt het gevolg te zijn van dat onderzoek. De doodslager der Gajoe-landen schijnt erin geslaagd te zijn in tijd van een paar jaar de geheele bevolking weer voor goed tegen ons in het harnas te jagen. Nu mogen de troepen weer losgelaten worden en zullen de Atjehers eener- en wat arme huurlingen anderzijds met hun bloed het gelag betalen. De pers heeft er ons al eenigszins op voorbereid. Het ,,Handelsblad" waarschuwde dezer dagen al voor verkeerd toegepaste humaniteit. Goed toegepaste humaniteit wil zeggen: doodslaan zonder genade.

Er is al een nieuwe gouverneur benoemd, weer een kolonel, de tegenwoordige civiel en militaire gouverneur van Celebes H. N. A. Swart. Of dat iets beters voorspelt?

Atjeh heeft een staatsman noodig en geen sabelsleeper. Maar in het kapitalistische koloniale systeem is het geweld ten slotte het eenige argument, en moord op groote schaal de hoogste wijsheid!"

Erg hoog staat deze critiek niet.

* * *

Wat, behalve het niets-zeggende in alle deze opmerkingen nog treft, is de flagrante tegenstrijdigheid ten opzichte van vroeger uitgesproken meeningen, welke uit deze commentaren spreekt.

Nog geen vijf maanden geleden werd om strijd betuigd, dat de overeenstemming tusschen den gouverneur-generaal en den generaal Van Daalen niets te wenschen overliet. De gouverneur van Atjeh paste het ,,stelsel-van Heutsz" getrouw toe.

Daar zat de fout dus *niet* in. Als er een fout was moest men elders zoeken.

En nu opeens heet het, dat het bericht ,,niet onverwacht" komt, dat het ,,geen geheim meer was", dat er ,,véél gebrek aan overeenstemming tusschen de hooge heeren" bestond.

Is dat verschil van gevoelen inééns, nà het Atjeh-onderzoek, gekomen? Merkwaardig, dat die gesignaleerde afwijking van het ,,stelsel-Van Heutsz" niet eerder tot den gouverneur-generaal doordrong. Men zou zoo zeggen: zulk een onwetendheid, in een aangelegenheid van zoo eminent belang, is hoogst bedenkelijk voor iemand, die op den troon te Buitenzorg zetelt.

In elk geval geeft die bijna plotseling ingetreden ,,ongeschiktheid" van generaal van Daalen veel te denken.

Maar deze voor de hand liggende conclusies passen nog niet in de ,,politiek." Misschien komen ze later nog wel. Voorshands houdt men zich nog maar aan de ,,ongeschiktheid" van generaal van Daalen en zijn niet juiste toepassing van het ,,stelsel-Van Heutsz." Hoelang zal het nog duren, alvorens op even plotselinge wijze de ,,ongeschiktheid" van den gouverneur-generaal zal worden ontdekt?

* * *

Het artikel onder het opschrift ,,Atjeh" in de *Nieuwe Courant* van Zaterdag j.l. is in dit opzicht reeds van symptomatische beteekenis. Na gememoreerd te hebben, dat er ,,iets gebeurd is", een ,,belangrijk feit", dat als het materieel bewijs mag worden opgevat van het bestaan eener min gunstige opinie bij de Indische regeering omtrent den toestand in Atjeh, wijst het blad op den ,,ernst" van den toestand, en vervolgt dan:

,,De ernst van den toestand eischt van Nederland de hoogste aandacht. Een groot gevaar moet worden afgewend: alle krachten moeten daartoe ingespannen. Het werk, 1903 schijnbaar tot op enkele schreden stands van zijn voltooiing gebracht, moet geheel worden voleindigd. Op straffe van een der ergste dingen, welke een volk kunnen overkomen: tot de erkentenis van zijn onvermogen te worden gedwongen.

Oogenschijnlijk kan Nederland, kan Volksvertegenwoordiging niet veel anders richten dan *carte blanche* geven voor wat kosten betreft, critiek oefenen en denkbeelden opperen.

Toch kan van hier ook zekere stuwkracht uitgaan. Al is de gouverneur-generaal V

Heutsz een krachtige persoonlijkheid, op wiens hernieuwd initiatief ook thans weder de hoop gevestigd is, toch kan ook zijn kracht worden verdubbeld en aangezet door een uit Nederland komenden impuls. Allen, die onder hem tot het werk geroepen zijn, zullen daarvan den invloed mede ondervinden.

Wil die kracht van hier zich kunnen uiten op besliste en zelfbewuste wijze, dan behoort Nederland echter vóór alles goed ingelicht te zijn.

En dit verwachten wij dan ook in de gegeven omstandigheden van de Regeering allereerst: dat zij aan de Volksvertegenwoordiging een volledige en duidelijke (op duidelijkheid komt het meer dan op uitvoerigheid aan) uiteenzetting geve van dien toestand. Met daarbij een blootlegging van haar plan van actie voor de toekomst.

Geeft het daarop volgende debat door waardigheid, beslistheid en zelfbeperking den wil der vergadering op onmiskenbare wijze aan, dan zal die wilsuiting ongetwijfeld van grooten invloed zijn op de kracht en beslistheid, waarmede het werk in Atjeh wordt aangevat en doorgevoerd.

We schijnen wederom, aldus ten slotte de *Nieuwe Courant*, tot een keerpuijt in de Atjehgeschiedenis gekomen. Laat het 't laatste zijn van de vele!"

Was nog kort geleden generaal Van Daalen óók niet een „krachtige persoonlijkheid?" Hetzelfde zouden wij willen vragen ten opzichte van zijn „initiatief." En toch „liep het mis", zooals het *Volk zegt*. Wat helpt het dan: of wij al „onze hoop" blijven „vestigen" op krachtige persoonlijkheden? Niet die phrase schijnt ons dan ook het belangrijkste punt in dit artikel. Wèl echter den aandrang om „van alles goed ingelicht" te worden. Als daar maar geen voetangels en klemmen liggen voor het „stelsel" van Heutsz!

Uit de O.I. Mail.

Omtrent het **Atjeh-Rapport** schrijft het *Bat. Nieuwsblad* van 14 April j.l.:

„Men machtigt ons mede te deelen, dat het rapport over het onderzoek, door gouverneur-generaal Van Heutsz op Atjeh ingesteld, naar de fouten van het aldaar uitgeoefende bewind, nog niet is ingediend. De voor deze treuzeling, natuurlijk niet officiëel opgegeven reden is, dat in verband met de commentaren in de op de resultaten van het onderzoek vooruitgeloopen pers, nog bijzonder veel te doen is, om verkeerde indrukken weg te nemen. En ten andere moet men vurig den wensch koesteren het rapport door den heer Van Rees zelf naar Holland te doen medenemen. Men acht het toch dringend noodig, dat dit gewichtige staatsstuk in Nederland de hier gewenschte, dat is gunstige, ontvangst zal hebben.

Het ligt voor de hand te meenen, dat men te Buitenzorg daarop niet al te gerust is, waarom het urgent geacht schijnt te worden, dat de heer Van Rees, die het onderzoek heeft mede gemaakt, het stuk persoonlijk aan den minister van koloniën zal overhandigen, om, zoo noodig, dadelijk bij de hand te zijn tot wegneming van verkeerde indrukken.

Met het rapport wordt gehandeld als een kostbaar kleinood. Men pakt het in watten, om het tegen elke beschadiging te vrijwaren.

De heer Van Rees gaat eind Mei naar Europa, gelijk wij reeds meldden."

* * *

Betreffende de behandeling van den verbannen ex-pretendent **Sultan van Atjeh**, waarover de heer Van Kol eenige weken geleden den waarnemend min. van koloniën om inlichtingen vroeg, schrijft het *N. v/d Dag v. N.-I.*:

„Men moge over de verbanning zelve denken zooals men wil; men kan zelfs van meening zijn, dat 't jammer moet worden genoemd, dat die Atjehsche onruststoker niet reeds vroeger is verwijderd; maar dit neemt niet weg, dat de voorschriften, die rege'en op welke wijze zulk eene uitwijzing moet geschieden, behooren te worden in acht genomen, en dat het niet aangaat om, waar die voorschriften eischen, dat de delinquent in zijne verdediging moet worden gehoord, dit „hooren" tot een paskwil te maken.

Vooral thans, nu er bijna geen dag voorbij gaat, waarop niet een of andere „kwaadwillige" of „sloeber" of „djahat" hier of daar wordt geïnterneerd, dient aan al de waarborgen, welke de Wet geeft, opdat dit verbannen niet willekeurig kunne geschieden, de hand te worden gehouden. Gebeurt dit niet, dan is de weg, wij zeggen nog niet eens voor machtsmisbruik, maar voor „vergissingen" wijd opengesteld."

* * *

Dat militair optreden vredige gevolgen kan hebben, blijkt uit een bericht van **Timor** aan het *Bat. Nieuwsblad*:

„Christoffels tocht door Flores schijnt heel wat indruk gemaakt, maar ook vriendelijke herinneringen achtergelaten te hebben. Zoo is het een feit, dat een onzer opnemingsvaartuigen, dat voor zijn werk eenige bakens op den vasten wal van de zuidkust van Flores moest plaatsen, het daartoe afgezonden detachement bijzonder vriendelijk zag ontvangen niet alleen, maar in den vorm van klappers, vruchten en eieren met geschenken zag overladen.

Natuurlijk zijn contra-beleefdheden bewezen, die maakten, dat de goede gevers geen schade bij hun vrijgevigheid hadden, maar toch de tegemoetkomende houding van de bevolking was teekenend."

* * *

Dat de **marechaussees** echter niet altijd bezadigd optreden, blijkt uit een brief van den onlangs naar Celebes teruggekeerden zendeling Alb. C. Kruijt, die schrijft:

„Posso zelf is uiterlijk vrijwel gelijk gebleven, zelfs oude huisjes, waarvan ik verwacht had, dat ze reeds lang verdwenen zouden zijn, stonden er nog. Maar toch was de indruk, dien ik kreeg, hoogst onaangenaam. Geen vriendelijke, bekende gezichten van de christen politiesoldaten en hunne vrouwen, die eertijds een groot deel van de Possosche gemeente uitmaakten, maar nu overal de botte gezichten van Javaansche soldaten, terwijl van uit de kazerne brutaal nieuwsgierige Javaansche soldatenvrouwen ons nakeken.

Het plaatsje was opgevuld met een troep maréchaussées, de troetelkinderen van het leger. Ze zijn allen Amboneesche of Minahassische christenen, die door bijzondere bepalingen zich vrijer kunnen bewegen dan de gewone soldaten. Ze bewijzen het Ned.-Ind. Gouv. bijzondere diensten, maar dit gaat ten koste van hun moreel, zoodat men in hun optreden dikwijls naar den mensch moet zoeken."

* * *

De militieplicht van Indische jongelui in Nederland.

Door de wijziging der Nederlandsche militiewet in 1901 zijn de in Nederland schoolgaande of studeerende zoons van Indische ouders — per abuis, zooals dr. Kuyper in 1904 erkende — onderworpen aan de militieplicht in Nederland.

Voorheen was in de militiewet sprake van „ingezetenen"; de nieuwe wet onderwerpt de „Nederlanders" aan de militieplicht in Nederland, en zoo zijn sedert dien de in Nederland vertoevende zoons van Indische ouders dienstplichtig geworden.

In het jaar 1904 werd van Semarang uit een request tot de Ned. Regeering gericht, met welks inhoud meer dan 300 Indische vaders hunne instemming betuigden. Van het lot, dat dit request in de bureaux te 's-Gravenhage onderging, is hier in Indië nimmer iets bekend geworden.

Thans heeft, naar de *Loc.* mededeelt, het bestuur van het te Semarang gevestigde „Studiefonds Midden Java" onze zaak opnieuw aangepakt en in de jaarlijksche algemeene vergadering dezer vereeniging, Donderdag 9 April aldaar gehouden, is besloten opnieuw een poging te wagen om de zoons van Indische ouders vrij te krijgen van den militairen dienst in Nederland.

Het bestuur zal weder een request inzenden en de president der vereeniging, de heer A. J. G. Hazenberg, die over eenige dagen met verlof naar Nederland vertrekt, zal het verzoekschrift persoonlijk overhandigen aan den minister van oorlog en voorts een afschrift aanbieden aan den minister van koloniën, ten einde vooral bij den heer Idenburg de belangen der Indische ouders te bepleiten.

* * *

De redacteur van het *N. v/d Dag v. N. I.* is het heelemaal niet met Mr. Van Deventer eens, waar deze in *Land en Volk* juicht over het besluit om Inlanders op te leiden voor de rechterlijke macht. De heer K. W. wijdt hieraan een hoofdartikel in zijn blad, eindigende met te zeggen:

„Neemt toch in Gods naam eene proef," roept de geleerde schrijver uit.

„Neem gij die proef, laat eenige Inlanders in Nederland kantonrechter en zoo voorts worden. Ge kunt ze jong naar Nederland sturen en ze volproppen met kennis. Misschien bevalt u hunne rechtspraak, over een vijftig jaar, en... dan zouden ze hier nog niet deugen.

Maak een Inlander referendaris, officier, ingenieur, architect, dat zijn onschuldige baantjes, maar maak hem nóóit besturend ambtenaar (zonder contrôle), maak hem nóóit Rechter over zijn landgenooten. Er zijn er niet meer dan 4 op het millioen, die daarvoor deugen.

En dan nog!!......"

* * *

In het *Bat. Nieuwsblad* lezen wij:

Rijstbouw in Palembang.

Met de Palembangboot zijn te Batavia aangekomen twee palembangsche depati's. Zij zijn met anderhalve maand verlof, buiten bezwaar van den lande en dus op eigen kosten, naar Java gekomen om in de Preanger den sawahbouw der Soendaneezen gade te slaan en zoo mogelijk betere wijzen van grond- en sawahbe

werking in de doesoens van Palembang in te voeren.

De uiterst vruchtbare streken van Palembangs binnenland leveren een zeer gering beschot. Ons werd medegedeeld dat in de palembangsche binnenlanden eigenlijk ook nooit overvloed, bijna doorloopend gebrek is aan het hoofdvoedingsmiddel: rijst. Een goed gemiddelde is ongeveer 20 pikols bras per bouw, een productie dus welke op Java zelfs door mindere sawahs wordt geleverd. Daar zijn verschillende factoren schuld aan. In de eerste plaats is de palembangsche ploeg een instrument dat den naam van ploeg nauwelijks verdient. Een intensieve grondbewerking is van dezen, op de oppervlakte van het te beploegen land slechts dunne, weinig diepe geultjes trekkenden ploeg niet te verwachten. Van bestuurswege is in een der afdeelingen eenigen tijd geleden een proef genomen met javaansche houten bu feploegen, die, zij het nog weinig diep, althans den bodem omwerken en daardoor aan de oppervlakte op begroeide gronden tevens voor matige groene bemesting zorgen. Deze proef heeft naar voldoening der bevolking de superioriteit der javaansche ploegen boven de palembangsche werktuigen bewezen.

Ook in de wijze van sawahaanleg staan de Palembangers bij de bewoners van Java ten achter. De Palembanger heeft geen permanente galangans op zijn sawahs. Even vóór den planttijd vormt hij uit klei en modder kleine dijkjes, waarmede de sawahpetaks worden ingedamd.

Deze dijkjes worden met het ploegen, na den oogst, eenvoudig stuk geloopen en geploegd.

De Palembanger toch ploegt recht uit recht aan, en niet als de Maleier of Javaan op Java in het rond binnen de petak. De zwakke galangans echter weerstaan slecht den drang van het water en het gebeurt herhaaldelijk dat het irrigatiewater op de sawah de dijkjes wegspoelt en dan natuurlijk zelf ten deele of geheel wegvloeit. Gevolg hiervan is dat de Palembanger een grootere hoeveelheid water noodig heeft tot bevloeiing en drenking van den bodem, dan wanneer hij een meer gerechtvaardigd vertrouwen mocht stellen op de galangans. Het in de doesoensawahs benutte irrigatiewater zou dan ook met goed gevolg, bij anderen sawahbouw, en zonder nadeel voor de productie, over een aanzienlijk grootere uitgestrektheid kunnen worden aangewend. Om in al deze dingen nu verbetering te brengen, zijn de beide districtshoofden, die zelf sawahbezitters zijn, naar Java gekomen om uit de practijk de werkwijze en sawahbouw op Java te leeren.

Zij zullen uitsluitend de Preanger tot waarnemingsgebied maken, omdat de bodemgesteldheid in hun margas in zeer vele opzichten met die van de Preanger overeenkomt.

Tevens denken zij nog een andere ervaring uit de practijk van den landbouw, mede in de Preanger in ruime toepassing, op te doen; n.l. wat betreft den aanleg en het onderhoud van vischvijvers, naar men weet een lucratief neven bedrijf van den soendaneeschen landbouwer. Ook hiervan wordt in Palembang wel eenig werk gemaakt, maar men wijdt er toch onvoldoende aandacht aan, om het kweeken van visch tot een winstgevend bedrijf te maken. De vischvijvers in Palembang zijn het best te vergelijken met ingedamde setoes, natuurlijke kommen en inzinkingen in den bodem, terwijl de vischkweek vrij primitief is; dat wil zeggen, men laat liefst moeder natuur zorgen. Ook de gekweekte vischsoort zelf is door beter materiaal te vervangen. Allicht zullen de depati's er toe gebracht worden de in de Preanger alom tegenwoordige goudvisch en goerami naar Palembang over te brengen.

De beide hoofden maken een zeer goeden indruk. Zij zijn zeer beleefd en kunnen zich in het gewone Batavia Maleisch goed verstaanbaar maken. Gisteren hebben zij den dag doorgebracht met in de „kota besar" rond te kijken. Wij vroegen hun naar hun indruk, die wel aardig is hier te worden medegedeeld. Zij hadden zich zoo'n groote stad, zooveel „orang koelit poetih" niet voorgesteld. Palembang hadden ze al een groote kota gevonden. Maar in heel Palembang zag men bijna uitsluitend ambtenaren en de Compenie. Hier waren de meesten zeker particuliere personen. En zeker waren alle rijke menschen onder de blanken in deze mooie stad bijeengekomen...

Een der beide hoofden vergiste zich blijkbaar met het Maleisch. Hij voerde hier „terlaloe banjak koelit poetih." Terlaloe banjak heeft in den mond van den Palembanger der doesoens wel diepen zin; al heeft de brave man natuurlijk slechts zijn indruk van deze stad van blanken, naar zijn idee, willen mededeelen.

WEST-INDIË.

Suriname.

De bananen-cultuur.

Het *Gouv. Adv. Blad* bevatte de volgende mededeeling:

„Tusschen de United Fruit Company, te Boston (Massachusetts) en het Gouvernement der Kolonie Suriname, is nader overeengekomen, dat de vijftiende paragraaf van het contract met die Maatschappij, gedagteekend te Paramaribo den 29sten Augustus 1906, als volgt wordt aangevuld:

Te beginnen met het jaar 1909, zal de prijs van 35 dollarcenten betaald worden voor de bacoven, die aangenomen worden in Maart, April, Mei, Juni, Juli en tot en met 16 Augustus 1909.

Te beginnen met het jaar 1910, zal telken jare, tot aan het einde van het contract, voor alle aangenomen bacoven betaald worden: 35 dollarcenten per volle bus, gedurende Maart, April, Mei en Juni, en 30 dollarcenten per volle bos, gedurende Juli en tot en met den 16den Augustus.

Te beginnen met het jaar 1909 en tot aan het einde van het contract, zullen gedurende de voorengenoemde maanden en deelen van maanden, bossen van 8 handen als tweederden volle bossen en bossen van 7 handen als halve volle bossen geteld worden.

De prijs van bacoven, die aangenomen worden gedurende de hiervoren niet genoemde maanden en deelen van maanden wordt, te beginnen met het jaar 1909 en tot aan het einde van het contract, vastgesteld op 20 dollarcenten per bos. Bossen van 8 handen worden alsdan als halve volle bossen geteld en bossen van 7 handen, voor zoover zij aangenomen worden, eveneens als halve volle bossen, zijnde de Company niet verplicht gedurende deze periode de bossen van 7 handen te koopen."

In *Onze West* van den 15en April 1.1. lezen we het volgende:

Zaterdag j.l. vertrok het stoomschip Suriname met de derde afscheping bacoven via Trinidad naar New-York, en kwam het vierde bacovenschip, de Marowijne, onze haven binnen. Het aantal verscheepte bossen bacoven bedroeg Zaterdag 2511.

De plantages Dordrecht en Peperpot, beide onder leiding van den heer Jansen, leverden bijna de helft van het totaal der verscheepte bacoven af. Ook op die plantages zijn nog niet alle velden kapbaar. Van bevoegde zijde wordt medegedeeld, dat de afschepingen geleidelijk zullen toenemen en pas over een viertal maanden behoorlijke scheepsladingen van hier zullen vertrekken. Met goede loozing en bewerking zal Suriname blijken een eerste klasse bacovenland te zijn; en is die cultuur een zeer winstgevende. Ook blijkt thans reeds dat de vroeger gekoesterde bezwaren omtrent moeilijkheden en groote onkosten bij het transport der bacoven tot aan het schip, zeer overdreven waren. Natuurlijk gaat dit niet van zelf, doch wij vernemen dat deze kosten, namelijk die van het transport van af het veld tot aan boord, op meerdere plantages bij volle pontsladingen niet hooger zullen zijn dan 5 à 6 cents per bos; dus

FEUILLETON.

Aan gene zijde van den Evenaar.

(Veertien dagen in een Nederlandsche Kolonie.)

Vertaald uit de Straits Times.

(Vervolg.)

De Dageraad.

Terwijl wij aan den rand van den enormen krater stonden, vanwaar men over de Zandzee heenziet, voelden wij, dat wij geen vergeefschen tocht hadden gemaakt.

In den vroegen morgen, buiten in de tropen, geniet men het heerlijkste gedeelte van den dag. Een Engelsch schrijver zeide: „Er is iets moois in den ongebruikten dag, iets moois in het feit, dat hij nog onberoerd is onbevlekt." Slechts zij, die op heuveltoppen hebben gestaan, ver van de menschelijke verblijven, kunnen zich een waar denkbeeld maken van de grootschheid der Natuur en het onbeteekenende van den mensch.

De zon steeg spoedig tot de volle kracht van haar gouden stralen-pracht om het landschap te kleuren. Er was geen overgang.

Uit de duisternis ontwikkelde zich toen een machtig, veelzijdig, indrukwekkend tafereel.

Mijlen ver in het Westen waren de vijf toppen van den Ardjoeno de eerste geweest om de nog voor onze oogen verborgen zonnestralen op te vangen en te weerkaatsen. Penanggoenans suikerbrood-vormige top ving ze dra op en gaf ze door naar de drie hooge pieken van den Kawi. In het Zuiden lag de Semeroe, Java's hoogste vulkaan, in het Oosten het Jang plateau; in het Noorden de zee en het eiland Madoera. Wij konden de kustlijn, 9000 voet onder ons, onderscheiden tot voorbij Soerabaja, waar ten Westen daarvan de witschuimende branding tegen de gele zandstrook sloeg van het strand. De uitgestrekte vlakten van Oost-Java lagen daar, veelkleurig getint, zich uitstrekkende tot de bebouwde hellingen der heuvels. De gehuchten in het gebergte en de dorpen in de vlakten zonden blauwe rookwolken omhoog van de morgenvuren. De rivieren waren te onderscheiden zoo door het gebladerte, dat ze omzoomde, als door de weerkaatsing van den blauwen hemel in het water. Tusschen ons en het Jang Plateau, golfden dikke massa's van witte wolken, door de kleuren van het zonnespectrum aangestipt.

Maar het was vooral het panorama vlak voor onze voeten, dat de aandacht trok en indruk maakte. Wij stonden aan den rand van 'n krater, dien van den Tengger, met een omtrek van vijftien mijlen. Waar in vóór-historische tijden vuur, asch en lava waren opgeworpen uit den kokenden poel, lag nu een zee van geel zand, waaruit drie andere vulkaantoppen omhoog staken — de Battok, Bromo en Widodaren — in purperen gloed van het morgenlicht. De Battok is een volmaakte kegel, terwijl de Bromo van de drie nog de eenige in werking is. Terwijl wij omlaag staren, hooren wij een diep grommend geluid en uit den wijden kratermond stijgt een dichte massa op van grijzen rook, met asch beladen en vuur daartusschen glinsterend. Tegelijk zendt de Semeroe 'n dichte rook-massa omhoog, honderden voeten in de lucht, waar de rook even hangen blijft boven den kalen, met asch bedekten top om dan Westwaarts weg te drijven, om plaats te maken voor de volgende uitbarsting.

Deze teekenen van werkzaamheid der natuur in 's aardrijks ingewanden doen den toeschouwer denken aan de mogelijke gevolgen der naaste, groote uitbarsting, aan het lot, dat is weggelegd voor die onverschrokken dorpelingen, die hun primitieve hutten bouwden aan den rand van den krater van den Tengger. Met deze gedachten keeren wij ons af van een der plechtigste en meest indrukwekkende tafereelen, die het ons gegeven was te aanschouwen. Zwijgend bestegen we ons paardje en keerden op onze schreden terug naar het vriendelijk gelegen hotel te Tosari, zonder berouw, ja, dankbaar zelfs, dat wij het plan hadden opgevat en uitgevoerd, om de zon te zien opgaan van den pas van Penandjaan.

Slot.

De schrijver geeft ten slotte nog eenige wenken ten behoeve van hen, die eventueel uit de Straits zijn voorbeeld mochten willen volgen.

Zoo geeft hij eenige gidsen aan de hand, om zich daaruit eenigermate op de hoogte te stellen van geschiedenis, enz., van land en volk, en besluit dan met de volgende opmerking:

Indien men Java bezoekt, zooals van een onbevooroordeeld toerist mag worden verwacht, bestaat er onzerzijds niet de minste twijfel, dat de reiziger opgetogen zal zijn van al, wat hij ziet en ondervindt, en den indruk met zich nemen, dat Miss Scidmore niet overdreef, toen zij het eiland den „Tuin van het Oosten" noemde.

dank zij onzen gemakkelijken waterwegen veel minder dan in eenig land.

Wij kunnen hier nog bijvoegen, dat het percentage afgekeurde bossen bij de eerste verscheping bedroeg 11%, bij de tweede 5%, en bij de derde afscheping 4%. Meerdere plantages hadden bij de laatste verscheping geen enkele afgekeurde bos bacove.

Is de kwantiteit alsnog zeer gering, de kwaliteit is zeer goed."

In een circulaire aan de beheerders der betrokken plantages heeft de inspecteur van den landbouw medegedeeld, dat in afwachting van de organisatie van een sleepdienst door anderen, het gouvernement eiken Zaterdag een barkas beschikbaar zal stellen om te voorzien in de behoeften aan sleepkracht tegen een matig tarief.

* * *

De Scheepvaartverordening

is er door gekomen, doch ook maar eventjes, daar de koloniale staten in hunne zitting van den 13en April l.l. de verordening aannamen met 7 tegen 6 stemmen. Het heeft dus wel gespannen. De groote grief tegen het ontwerp was het daarin opgenomen recht op huisvisitatie naar gesmokkeld opium. Een amendement om die bepaling uit het ontwerp te lichten was evenwel met 6 tegen 4 stemmen verworpen.

* * *

Wetenschappelijke expedities.

Men schreef uit Nederland het volgende aan *Onze West*:

„In uwe beschouwingen in Onze West No. 859 trof mij de opmerking over wat op dit oogenblik het belangrijkste moet worden geacht, dat op aardrijkskundig gebied te doen valt. Volkomen ben ik het met U eens dat dit de verkenning van den bovenloop van de Corantijn is. Wij hebben dien tocht dan ook ernstig overwogen, maar wij hebben er van af moeten zien, omdat hij zoo enorm veel geld zou kosten, veel meer dan wij bij elkaar zouden kunnen krijgen. Want we zouden niet kunnen volstaan met het onderzoek van de capaciteit van de Coeroeni en de New Rivier, maar ons doel zou ook moeten zijn het grondgebied te verkennen en het terrein ten zuiden van den Wilhelminaketen in kaart te brengen. Op hulp van de zijde der Indianen valt niet te rekenen, omdat zij op onze nadering beslist zouden vluchten. Wij zouden dus verplicht zijn van huis uit een groot aantal arbeiders mede te nemen en met hen een groote hoeveelheid levensmiddelen; een en ander waarlijk geen kleinigheid, te minder als men de moeilijke bevaarbaarheid van de Corantijn daarbij in aanmerking neemt. Dit is de reden dat wij ons met een bescheidener taak — die toch belangrijk genoeg is — hadden moeten tevreden stellen. Bovendien, gelukt het, het gebergte te beklimmen, waarop de Suriname ontspringt, dan bestaat er alle kans dat daarmede een blik verkregen wordt op het terrein dat in het Zuid-Westen onbekend is gebleven.

Voor de leiding van de expeditie, die het brongebied van de Suriname rivier in het aanstaande droge jaargetijde zal hebben te verkennen, is geschikt en genegen bevonden de Luitenant ter zee 1e klasse J. G. W. J. Eilerts de Haan, die geruimen tijd bij de hydrographie werkzaam is geweest, de laatste drie jaren zelf een opnemingsvaartuig in Oost-Indië heeft gecommandeerd en als een zeer goed opnemer bekend staat. De andere deelnemers, een dokter en een 2den geograaf, zijn nog niet gevonden. De bedoeling is dat de expeditie, althans de leider, half Mei van Amsterdam scheep gaat.

PERSONALIA.

Mr. J. W. Th. Cohen Stuart. ✝

(Aangeboden).

In de korte necrologie naar aanleiding van het overlijden van Mr. J. W. Th. Cohen Stuart, door de pers verspreid, wordt o. m. gezegd, dat Cohen Stuart niet behoorde tot hen, die veel van zich doen spreken in het openbaar, hetzij door woord of geschrift. Daarbij, schijnt het, is vergeten, dat C. S. in den aanvang zijner Indische loopbaan als redacteur de leiding heeft gehad van de Samarangsche Courant, totdat hij in verband met een drukpersvervolging van dat blad afscheid nam. Kort daarna werd hij in den Indischen staatsdienst opgenomen. Zijn neiging voor publicist heeft hij echter nooit kunnen verloochenen, hij verried zulks voor den ingewijde ook vaak in de opvatting zijner ambtelijke taak.

Een voorval uit zijne studiejaren zij te dezer gelegenheid nog in herinnering gebracht.

Cohen Stuart behoorde in zijn studententijd tot den kring van jongeren, die zich nauw om Multatuli schaarden, diens woorden als evangelietaal over zich lieten uitstorten. De vader van den jongen man, de bekende, eenvoudige geleerde, die menig oudere onder de Indiërs in gedachten zich nog zal zien bewegen, met de hoorn in de hand uitnoodigend tot een gesprek, in de bibliotheek van het genootschap voor kunsten en wetenschappen te Batavia, waarbij hij conservator was van de Oostersche handschriften, vond dien omgang voor zijn zoon gevaarlijk en gaf daarvan blijk. Multatuli, die toen een ieder die twijfelde aan zijne messias-roeping, aan de onaantastbaarheid zijner uitspraken, ongenadig, ja ploertig zelfs, te lijf ging, spaarde den eerbiedwaardigen grijsaard ook niet. Dit tastte den jongen Stuart in zijn kinderlijke gevoelens zoodanig aan, dat hij den meester verliet en Douwes Dekker aanviel in het toen verschijnend, tot een kort leven bestemd tijdschrift van Dr. Feringa, De Vrije Gedachte.

Waar men de nagedachtenis van Mr. J. W. Th. Cohen Stuart eeren wil, mag dit schoon bewijs van kinderlijke piëteit niet ontbreken.

B.

Naschrift. 't Kan ons natuurlijk niet dan aangenaam stemmen dat de heer B. onze korte necrologie van Mr. C. S. zoo belangrijk heeft aangevuld hierboven. Bovendien maken we van deze gelegenheid gebruik een verzuim te herstellen. In den „Indischen Gids" van 1907 (dl. II, bl. 1325) schreef de heer Cohen Stuart nog een belangrijk artikel: Oprichting van Inlandsche rechtscholen in Indië, waarin de deskundige schrijver zich als een warm voorstander dier instellingen deed kennen.

* * *

Dr. en Mevr. Bervoets

zijn onlangs te Marseille scheep gegaan naar Indië. Hun nieuw arbeidsveld is Japara, op de noordkust van Java, waar zij een nieuw hospitaal hopen te bouwen en waar zij in Juni hopen te komen, na eerst nog een dienstreis door Sumatra te hebben gemaakt. Hun collecte voor dat nieuwe hospitaal heeft ruim *f* 35.000 opgebracht.

Onder den naam „Vriendenkring van Dr. en Mevrouw Bervoets—Van Ewijck, tot steun van het Hospitaal te Djapara" heeft zich een commissie gevormd, die aldus geconstitueerd is: prof. dr. J. J. P. Valeton te Utrecht, eere-voorzitter; ds. A. G. H. van Hoogenhuyze te Doorn, voorzitter; H. Philipse te Gorinchem, secr.-penningm.; jhr. mr. A. F. de Savornin Lohman Jr. te Haarlem; dr. C. J. C. Burkens te Heemstede; dr. A. K. Kuiper te Amsterdam en de dames jonkvr. S. van Citters te Doorn; H. W. Crommelin en M. v. Ewijck te Zeist en D. van Eeghen te Amsterdam.

Twee correspondenten in iedere provincie zullen mede de belangen van het hospitaal behartigen.

* * *

Jhr. O. van der Wijck

oud-vice-president van den Raad van Indië, is, zooals de Indische bladen melden, 10 April door een groot aantal ambtenaren en officieren uitgeleide gedaan.

Aan het station Koningsplein was het meer dan vol, terwijl een zeer groot deel der velen tot Priok meeging om de boot te zien vertrekken.

„Op de boot een ontzaglijke drukte; niet te verwonderen, waar het schip een groot aantal passagiers meevoert," voegt het *Bat. Nieuwsblad* er aan toe.

* * *

H. J. E. F. Schwartz en J. A. Liefrinck.

Naar aanleiding van de voor de jongste Bali-expeditie toegekende onderscheidingen schrijft men aan het *Bat. Nieuwsblad*: „Voorzeker heeft de assist.-resident Schwartz zijn Willemsorde eerlijk verdiend en voegen wij onze gelukwenschen bij de vele, die hij zeker zal ontvangen. Maar toch verdient de billijkheid hier eens even te releveeren, dat de controleur, tegenwoordig assistent-resident Liefrinck, die zulk een bij uitstek gewichtige rol bij de Lombok-expeditie heeft gespeeld en zoo tallooze malen van moed, beleid en trouw heeft doen blijken, met het ridderkruis van de Oranje-Nassau-orde is gelukkig gemaakt, welke decoratie later in een officierskruis is veranderd geworden! Dit zal wel liggen aan de omstandigheid, dat de generaal Rost v. Tonningen bij het opmaken van de voordracht een beter oordeel over de verdiensten van een burgerambtenaar heeft gehad dan indertijd de generaal Vetter; maar moet daarom een onbillijkheid, die zoo gemakkelijk is te herstellen, maar blijven voortduren?"

* * *

Beëediging van Mr. v. d. Brand.

In den morgen van 8 April is de heer mr. J. v. d. Brand in een openbare zitting van den Raad-van Justitie te Medan beëedigd als advocaat en procureur bij dat college.

„De bij dergelijke gelegenheden gebruikelijke korte gelukwensch van den president na het afleggen van den eed, bleef achterwege," zegt de *Sum. Post.*

„Dat is niet te eenenmale onbegrijpelijk," vindt het *N. v/d Dag v. N.-I.*

„Zéér sympathiek is de figuur van den heer mr. J. van den Brand niet.

Maar misschien komt die gelukwensch nog, als deze Christen-jurist heengaat...", voegt de redactie van dat blad er vinnig aan toe.

Van Vreemde Koloniën.

Het inlandsch onderwijs in Indo-China.

Nadat tot 1902 het bestuur van Indo-China de zorg voor het onderwijs in hoofdzaak had overgelaten aan de katholieke zending, werd in 1903 een aanvang gemaakt met de bestuurszorg in deze aangelegenheid.

Voor Indo-China gold het bepaaldelijk een studie daarvan te maken met het oog op het waarschijnlijk conflict tusschen de eeuwenoude traditie der Chineesche opleiding en de nieuwere begrippen.

De gouverneur-generaal Beau stelde met het oog daarop voor de verschillende tot Indo-China behoorende landen, met uitzondering van Cochin-China, waar de ordonnantie van 17 Maart 1879 werd gehandhaafd, commissiën in. Daaruit vloeiden voor de verschillende landen regelingen betreffende het onderwijs voort: in 1904 voor Tongkin, in 1905 voor Kambodja, in 1906 voor Annam. In elk dier protectoraten werd eene organisatie in het leven geroepen, aan het hoofd waarvan een deskundig dienstchef werd gesteld. In 1905 is voor de geheele kolonie een departement van onderwijs opgericht.

Wat nu bepaaldelijk het inlandsch onderwijs aangaat, werd hiertoe een afzonderlijk Comité benoemd, dat den 5en April 1906 zijn eerste zitting te Hanoi hield en welks besprekingen leidden tot een algemeene reorganisatie, die gedeeltelijk zal worden uitgevoerd.

Op het oogenblik vindt men in Indo-China twee soorten van onderwijs — het traditioneele onderwijs, dat in Pongloin en Annam op de Chineesche wijsbegeerte en zedeleer, in Laos en Kambodja op den boedhistischen godsdienst en zedenleer berust, en het Fransch-inlandsch onderwijs, dat in de Fransche taal wordt gegeven in de westersche wetenschappen.

Deze tweede categorie van onderwijs dient vooral om die lieden te vormen, die aangewezen zijn als medewerkers van het Fransch bestuur, en is op het oogenblik voor geheel Indo-China georganiseerd.

Het ligt evenwel in de bedoeling om langzamerhand de kloof, die tusschen beide categoriën van onderwijs ligt, te doen verdwijnen, opdat deze tot elkaar komen en aldus een onderwijs verkregen wordt dat ook door de bevolking geheel wordt begrepen. Men hoopt daardoor het euvel, dat elders wel eens aan het inlandsch onderwijs aankleeft, waar in sommige koloniën als uitkomst daarvan een categorie van lieden werd in het leven geroepen, die zich in de eigen omgeving niet meer thuis gevoelden.

Op het oogenblik beschikt men in Indo-China over 225 Fransche onderwijzers en onderwijzeressen en een nagenoeg gelijk aantal inlandsche onderwijzers.

VARIA.

Arènsuiker (goela djawa). Onze lezers zullen zich herinneren, hoe in de rubriek „*Vragen en antwoorden*" in dit weekblad meer dan eens de z.g. Javaansche suiker, van den arènpalm, ter sprake is gebracht, waarbij betreurd werd, dat die hier niet in meerdere mate ingevoerd wordt. Thans komt één onzer vroegere vragen-inzenders er nog eens op terug en schrijft:

„Om te bewijzen, dat de koeken of pijpen arènsuiker, die hierheen gezonden worden, slechts een door de inlanders tot dikke zelfstandigheid gekookt sap — en dus eigenlijk geen te veraccijnzen suiker is — deel ik mede, dat bij het smelten van deze arèn-koeken, — die bijzonder groot zijn, van Celebes komende — behalve padi, boomvezels en andere onreinheden, ook een groote, goed geconserveerde *tor* te voorschijn kwam.

En voor zulk een primitief kooksel laat men hier in Nederland hoogen accijns betalen."

* * *

Indisch Adresboek.

Door den vervaardiger, den heer F. A. Kleian, wordt uit Batavia medegedeeld, dat door vertraging op de drukkerij, bij het zetten van het werk, het Indisch Adresboek voor 1908 ongeveer 25 dagen later, dus eerst 25 Mei, zal worden verzonden.

Het werk zal er echter niet onder lijden, daar de mutatiën, voor zoover daarvan kennis wordt gegeven, of kennis verkregen kan worden, tot en met den dag van uitgifte zullen worden bijgehouden.

* * *

Borstbeeld Multatuli.

Voor het plan tot oprichting van een borstbeeld van Multatuli schijnt nog niet veel animo te bestaan. Althans, het *Bat. Nieuwsblad* meldde onlangs:

„Heden ontvingen wij hiervoor de eerste bijdrage van X. te Weltevreden ad *f*5."

* * *

Een grappig **Buitenzorg's Kiespraatje** lezen wij in de *Javabode*:

De heer, die de lijsten van den wijkmeester niet wilde invullen, heeft voor het residentiegerecht 2 geldboeten, elk van *f*20, opgeloopen, plus de onvermijdelijke kosten. Zoo voel je in je portemonnaie het voordeel van kiezer te zijn.

In den stormpas liep een aspirant-kiezer naar den ontvanger om vòòr den fatalen datum zijn belastingpenningen te offeren. Dankbaar werd het geld plus de boetegelden geaccepteerd. Hoera! toch kiezer! jubelde de heer H. Waarachtig niet, zegt de kies-ordonnantie, u bent nog geen 23 jaar; de *Kieskies* is bij u nog niet uitgekomen, al heeft u als ambtenaar reeds *f*500 traktement.

Mijnheer C. heeft gehoord, dat hij niet op de kiezerslijst zal komen, omdat hij achterstallig is in het betalen van zijn belasting. Neen, zegt de heer C., jelui hebt me na 15 December een suppletie-belastingbiljet gezonden, dat behoef ik dus nog niet te betalen, ben dus niet achterstallig en mag kiezen. Twee commissies zijn benoemd om dat zaakje eens uit te pluizen. De decentralisatiemenschen zitten met de handen in het haar.

O! wat een pret!
Kiezer zijn, dat staat zoo net.

Als u nu weet, dat beide bovenbedoelde heeren bij het „circumlocution-office" dienst doen, en dat office weer boven het decentralisatie-departement staat, dan begrijpt u, dat de decentralisateurs in zak en asch zitten.

Oost- en West-Indisch litteratuur overzicht.

Vragen van den Dag. Mei 1908.

Het December-Nr. van de Vragen bevatte een art. van J. A. Snijders, handelend over *De Nederlandsche taal op de Benedenwindsche eilanden onzer kolonie Curaçao*, waarop thans van zeer bevoegde zijde wordt teruggekomen. De heer *F. Agterberg*, oud-onderwijzer op Curaçao, n.l. geeft, in aansluiting bij het art. van den heer Snijders, eenige wenken omtrent de uitbreiding der kennis van het Nederlandsch op Curaçao. Volgens den schr. kan ook de geestelijkheid daarop een grooten invloed uitoefenen. Want: „Naarmate het onderwijs in het Nederlandsch uitgebreid wordt, moeten de leer- en gebedenboekjes, welke thans in het Papiamentsch verschijnen, door Nederlandsch worden vervangen. Het godsdienstonderwijs in het Papiamentsch, moet evenzeer langzamerhand plaats maken voor Nederlandsch; in de kerken moet, om te beginnen, Nederlandsch worden gepreekt; in couranten en tijdschriften moet Nederlandsch en geen Papiamentsch den hoofdschotel vormen."

Verder beveelt de schr. aan, een van gouvernementswege op te richten cursus voor den handel. 't Is een feit — zegt hij — dat veel Curaçaosche jongelui een betrekking zoeken in de nabijliggende Zuid- en Middel-Amerikaansche republieken en Mexico en daar later vaak zelf eene handelszaak oprichten. Ze moeten natuurlijk in den vreemde kunnen wedijveren met de jonge mannen, die uit Europa en N.-Amerika daarheen trekken om fortuin te maken. Worden ze nu in de gelegenheid gesteld om gedurende een paar jaren een uitmuntenden cursus voor den handel te volgen — besluit de heer A. — „dan geloof ik, dat ze, wanneer ze dien cursus met goeden uitslag hebben doorloopen, in menig opzicht boven de genoemde jongelieden bij het dingen naar eene betrekking de voorkeur zullen genieten en dat er velen later als welgestelde mannen naar hun eilandje terug zullen keeren want dàt is zeker, de Curaçaonaar is niet minder dan eenig ander aan zijn geboortegrond gehecht. En, het in den vreemde verworven kapitaal zal ongetwijfeld aan de Curaçaosche maatschappij ten goede komen!"

* * *

De Militaire Gids. Mei 1908.

We troffen in dit nummer — als een vreemde eend in de bijt — een uitvoerig opstel aan van *Dr. J. H. F. Kohlbrugge*, getiteld: *Zielkunde als grondslag voor koloniaal beleid.* We verklaren ons zelven niet in staat — met het oog op de ons toegestane plaatsruimte — ook slechts maar een globaal overzicht van deze nieuwe studie van Dr. K. te geven; daarom volstaan we met het o. i. merkwaardige slot over te nemen. Dr. K. zegt dat het voornaamste doel eener goede koloniale politiek moet zijn: „het winnen van het vertrouwen dergenen die men regeert", en om dit vertrouwen te verkrijgen is een eerste eisch dat men overal en ten allen tijde betrachte „rechtvaardigheid."

„Maar zoek de rechtvaardigheid niet in het aanhalen of vieren van jonge lieden, die eene Europeesche opleiding hebben genoten. Breng hun hoofd niet op hol met hen uit te noodigen in uwe huizen, hen overal ingang te verschaffen, hen genadig te behandelen als u gelijke en u zoo voor te doen als een Javanenvriend. Spiegel hen niet voor groote traktementen, gelijke rang met Europeesche ambtenaren, beloof hun geen dingen, waarvoor ze niet rijp zijn en die het land niet betalen kan.

Dat zou hen plaatsen in eene positie, waar zij zich niet thuis kunnen gevoelen, die toch in strijd zal zijn, zooal niet met eigen vermogen, zoo toch zeker met het denken hunner familieleden.

Ik voel medelijden met die om hun wilskracht te bewonderen baanbrekers der ontwikkeling van Java, als ik denk aan den strijd, dien zij zullen hebben te strijden, als zij in hun land zijn teruggekeerd, door de verschillen, die er ontstaan zullen zijn, tusschen hen en hun familiekring. Als zij zullen bemerken hoe de Europeanen, die hen hier ontvangen, op Java voor hen uit den weg zullen gaan.

Verdraai hun hoofd toch niet, en maak er geen met zichzelf en hun omgeving ontevreden menschen van.

Dat een inlander een inlander blijve, een mensch van gelijke bewegingen als wij, maar wier gedachten nog missen eene traditie zooals wij die wenschen.

Wij hebben niet noodig de hooge ontwikkeling van enkelen, maar eene ontwikkeling van het gansche volk.

Bovenal laten wij trachten rechtvaardig te zijn, en hen niet voor dom en lui aanzien, die ons steeds voor gekken en huichelaars uitmaken omdat zij ons zieleleven even weinig bestudeeren, als wij het hunne."

* * *

De Macedoniër. Mei 1908.

De Macedoniër, het zoo gunstig bekend staand algemeen zendingstijdschrift is uit zijn graf herrezen. Sedert Januari van dit jaar verschijnt het weder geregeld onder redactie van Ds. Dijkstra, Bakker en Wielenga. Het Mei-nummer bevat verschillende bijdragen, o. a. een van *Ds. Dijkstra* over het *Koppensnellen*, waaraan wij een en ander ontleenen. Naar de oorzaak, welke het koppensnellen ten grondslag ligt, is reeds geruimen tijd gezocht. Voor een halve eeuw was het algemeen gevoelen dat een jongeman met deze daad zijn dapperheid moest toonen, alvorens bij de jonge dochters in aanmerking te komen. Dit gevoelen is sinds lang losgelaten, want er steekt niet de minste dapperheid in dit sluipmoordenaarsbedrijf, en bovendien is het niet noodig dat iemand, die een kop noodig heeft, dezen persoonlijk haalt. Hij kan dien heel goed door een bezoldigden helper laten halen. Een andere meening, die dichter bij de waarheid komt, doch niet geheel bevredigde, is: Volgens de Animisten huist iemands geest in zijn hoofd en wie nu dat hoofd in zijn bezit heeft, bezit ook den geest van den verslagene en kan zich de krachten van dien geest ten dienste stellen. Na een langdurige bestudeering van dit vraagstuk nu is zendeling Fries op Nias tot het volgende resultaat gekomen: Hij kwam te weten welke liederen bij het koppensnellen gebruikt worden, inzonderheid met welke woorden de zoon den gesnelden kop den overleden vader aanbiedt. Daaruit bleek hem, dat het koppensnellen met geen ander doel geschiedt dan om de ziel van den overleden vader, wanneer deze ongeveer een jaar na zijn dood naar andere gewesten verhuist, een of meer koppen te offeren. Verzuimen de zonen zulks te doen, dan komt de geest van den vader hen met ziekte bezoeken; de ziekte wordt dus steeds opgevat als een bewijs dat vaders geest zich niet genoeg geëerd acht en daarom den zoon straft. Om vader dan tevreden te stellen, laat de zoon zoo spoedig mogelijk een kop halen uit een anderen stam en biedt hem dien aan. Het is dus eenvoudig een kwestie van *eere*.

Wij gaven deze meening van zendeling Fries omtrent het afschuwelijk gebruik van het koppensnellen eenigszins uitvoerig weer, omdat zijn uitlegging ons voorkomt de aandacht te verdienen van allen, die in dit veel besproken vraagstuk belangstellen.

* * *

Eigen Haard. 2 Mei 1908.

Over *De uitbarsting op Ternate*, in het laatst van het vorig jaar, gaf Eigen Haard in vorige afleveringen reeds een en ander, nu aangevuld door een aantal goed geslaagde kiekjes, met bijschrift van *Mevr. H. M. Meihuizen-Hazeu.*

* * *

Weekblad voor Indië. 5 April 1908.

No. 50 van den loopenden jaarg. bevat geen artikelen die onze bijzondere aandacht vragen; het nummer houdt in: *Bescherming van vogels, door M. van Geuns.* — *Een zestigjarige:* Het muziekgenootschap St. Caecilia te Soerabaja. — *Historische plekjes in Atjeh, door Gabriël* (vervolg). — *Het leprozengesticht te Pelantongan* — *Bacteriën in het water.* — En de gewone rubriek *Indrukken van den dag, door Corax.*

* * *

Archief voor de Java-suikerindustrie 1908. Bijblad No. 8.

In dit Nr. 8 — we kregen het wat laat in handen — brengt de heer *L. G. E.* het veel besproken *Rietbrandenvraagstuk* aan de orde, welk kwaad inderdaad hoogst bedenkelijke afmetingen begint aan te nemen.

Aan de hand van statistieke gegevens toont de schr. aan dat de toename van het aantal rietbranden en het verbrande oppervlak in 1907 grooter is geweest dan ooit te voren; dit aantal bedroeg in 1907 reeds 2285, overtrof dat in 1906 met 100%, dat in 1904 met 44% per fabriek. Met de tot heden genomen maatregelen om dit kwaad te bestrijden is de schr. heelemaal niet ingenomen. „De geschiedenis — zegt hij — „stelt helder in het licht dat om het rietbrandeneuvel binnen enge perken terug te dringen, op de bevolking een krachtige druk moet uitgeoefend worden en dat de druk, bestaande in de verplichting tot blusschen, zonder meer, ten eenenmale onvoldoende is. De residenties Kediri en Besoeki zijn daar om hiervan het evident bewijs te leveren."

De schrijver eindigt aldus: „Hoe men zich ook moede moge peinzen over maatregelen door fabrikanten en bestuur te nemen, met welk een onbegrensde volharding men ook toepast en nog eens toepast wat elders reeds fiasco heeft gemaakt, het is alles uilen naar Athene dragen. De zich aan geen doctrine, aan geen ach- en weegeroep over het beklagenswaardig lot van den armen Inlander storende geschiedenis toont onafwijsbaar aan dat men staat voor het alternatief: een krachtigen druk uitoefenen op de bevolking of eene rustelooze uitbreiding van het rietbrandenkwaad in alle suikercentra.

* * *

Verslag van de Kamer van Koophandel en Nijverheid te Soerabaja over het jaar 1907. Soerabaia, E. Fuhri & Co. 1908.

Het voor ons liggende jaarverslag van de Soerabajasche Kamer van Koophandel bevat als altijd tal van wetenswaardigheden. De hoofdschotel vormt ditmaal — hoe kan het ook anders — de plannen tot verbetering der Soerabajasche haven- en handelstoestanden. De samenstellers van het Verslag merken omtrent deze aangelegenheid op:

„Op het oogenblik, waarop dit verslag re-

schreven wordt, is in deze — n.l. de verbetering der haven van Soerabaja — naar het schijnt, nog altijd geen beslissing genomen.

Er zijn nieuwe plannen gemaakt en nieuwe plannen uitgebracht, doch *gedaan* is er tot verbetering van de Kalimaas nog niets, niettegenstaande de toestand met den dag onhoudbaarder wordt..."

„De snelle en veelvuldige wisseling onder het personeel der ambtenaren *hier te lande* heeft tot gevolg, dat voortdurend nieuwe titularissen geroepen worden een oordeel over hetgeen tot verbetering der Soerabajasche toestanden te verrichten valt uit te spreken, hetwelk op zichzelf voor een beslissing al niet bevorderlijk is, doch gevaarlijk wordt, nu de vroeger daarover uitgebrachte adviezen en rapporten niet gepubliceerd, en voor de nieuwe adviseurs veelal niet toegankelijk zijn."

Op grond daarvan deelt de Kamer in het verslag *nogmaals* mede, welke pogingen er in de laatste elf jaren zijn aangewend door *nogmaals* af te drukken de belangrijkste in deze gegeven adviezen.

Ten einde te doen uitkomen dat werkelijk groote behoefte bestaat aan eene eindelijke verbetering der Soerabajasche haventoestanden hebben de samenstellers aan het Verslag toegevoegd een tweetal foto's, voorstellend de zeer drukke scheepvaartbeweging in de Kalimas voor den Grooten Boom te Soerabaja in den morgen van 23 Dec. 1907.

* * *

Het Nederlandsche Zeewezen. 1 Mei 1908.

De serie artikeltjes „*Met Hr. Ms. Hertog Hendrik naar Celebes en de Molukken*" wordt ook in dit Nr. voortgezet; de schrijver vertelt thans aan de hand van eenige foto'tjes een en ander over Amboina. In een volgende afl. belooft hij eene beschrijving van een minder bekend gedeelte van onzen Archipel, n l. Halmaheira en Waigoe.

* * *

Ons Volksbestaan. Maart 1908.

In dit nummer zet *Dr. F. P. H. Prick van Wely* zijn van groote belezenheid getuigende beschouwingen over *Indië als litterair wingewest* voort. Een enkele maal veroorloofden wij ons in dit overzicht een opmerking over Dr. Pr.'s artikelenreeks en behouden ons voor er op terug te komen als het slot van zijn ongetwijfeld interessante beschouwingen zal zijn verschenen.

* * *

De Indische Mercuur. 5 Mei 1908.

Plaatsgebrek noopt ons ook deze keer slechts den voornaamsten inhoud van No. 18 van den Mercuur hier te laten volgen. — Iets over de grondbewerking in kinaplantsoenen, door P. E. Botje. — Java-coca, door A. W. K. de Jong. — De zijdeteelt in Turkestan, door W. Jaeger. — De flora van Java, door Dr. A. Pulle. — De flora van Batavia, door denzelfden. —Soekaboemische landbouwersvereeniging. — Plantersvereeniging „Semarang Kedoe." — De wijziging der Postcontracten met de Stoomvaart-Maatschappijen „Nederland" en „Rotterdamsche Lloyd." — Timmerhout van Borneo. — Uitvoer van- en invoer op Java in Januari 1908. — Enz.

* * *

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. Jan.—Febr. 1908.

Zeker om de loopende geruchten omtrent eene eventueele staking van bovengenoemd tijdschr. te logenstraffen, volgen de afl. elkander met snelheid op; thans is weder een dubbel nummer met rijken inhoud verschenen. Om dezelfde reden als hierboven gezegd moeten wij volstaan met het bloote overnemen van den belangrijksten inhoud. — De fabriek der Opiumregie te Weltevreden, door Dr. Ch. Winckel (een hoogst belangrijk opstel). — De oliepalm in Angola. — De strijd tegen de parasieten van den katoenboom. Gebruik van vangplanten. Hoe te irrigeeren, door M. E. Bailland. — De rationeele koffie-cultuur zonder schaduw, door Dr. G. Vert. — Koffieboomen uit Afrika, door E. de Wildeman. — De Java-copra op de Duitsche markt. — Aanplantingen van caoutchouc leverende gewassen. — Proef van kultuur der caoutchouc-houdende lianen op Martinique, door M. Coppens. — De handelsvorm van gewassen caoutchouc, door F. M. — Het pellen van de rijst op de plantage, door F Main. — Keuze en behandeling der zaad-cocosnoten op Madagascar, naar P. Desloy. — Djati-markt, door Noach. — Productenmarkt over Februari 1908.

* * *

Indisch Genootschap. Vergadering van 7 April 1908.

Onze politiek ten aanzien van de Inlandsche zelfbesturen. Voordracht (met discussie), door den heer E. Moresco.

* * *

De Aarde en haar Volken. 2 Mei 1908.

Het Bijblad „Op den Uitkijk" van de Aarde en haar Volken, bevat een interessant artikel van den heer *Joh. F. Snelleman* over *Domandee*, een nieuw ontdekte kampong op de zuidkust van Nederlandsch Nieuw-Guinea, vergezeld van een 3tal zeer goed geslaagde afbeeldingen van papoea-typen uit die streken.

* * *

Ten slotte maken wij melding van een 3tal zooeven verschenen boeken, waarvoor we een oogenblik aandacht vragen.

Het eerste is getiteld: **Naar de(n) Oost! Opmerkingen van een Indischman,** door *Creusesol*, schrijver van Soeka Sepi. Utrecht, v. d. Heide en Leijdenroth.

We achten elke aanbeveling van dit werk overbodig; de schrijver heeft met zijn Op en om Soeka Sepi, schetsen van een koffielandje, een hooge plaats ingenomen onder de Indische auteurs. Naar de(n) Oost bezorgt hem o. i. een „eereplaats!" „Hollandsche jongelieden van Goeden Huize", gij die het voornemen hebt naar Indië te gaan, leest en herleest deze schetsen, er valt ontzettend veel uit te leeren. En hetgeen U geboden wordt door Creusesol, is op prettigen, onderhoudenden toon geschreven bovendien.

De vogels van Guyana (Suriname, Cayenne en Demerara), door Fr. P. en A. Ph. Penard. Uitgave van Wed. F. P. Penard. Paramaribo.

De schrijvers van dit standaardwerk over de avifauna van de Guyana's, zijn voor ons geen onbekenden meer sedert zij in het vorige jaar hunne meesterlijke psychologische studie over de Indianen van West-Indië, onder den titel: „De menschetende Aanbidders der Zonneslang" het licht deden zien.

Wat het voor ons liggend werk over Guyana's vogelsoorten, ook voor niet speciaal geïnteresseerden, zoozeer aantrekkelijk zal maken, is het feit dat bij de beschrijvingen der vogelsoorten steeds, zooveel mogelijk de Hollandsche, Engelsche en Fransche, en ook de lokale namen (t. w. Neger-Engelsch, Arowaksch, Caraïbisch en Warrausch) zijn bijgevoegd; verder hun oorsprong en beteekenis, alsmede enkele fragmenten van Indiaansche legenden, inlandsche spreekwoorden, gezegden en bijgeloovigheden, op vogels doelende. Het boek bevat bijna 700 photoreproducties, op enkele uitzonderingen na, uitsluitend naar opnamen van vogels, eieren, enz., door de schrijvers in Suriname in den tijd van twaalf jaren gecollecteerd.

Indische reisherinneringen, door Jhr. Dr. H. M. van Weede. Met 207 afbeeldingen, meest naar photo's van den schrijver. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink en Zoon. 1908.

In ons volgend weekoverzicht hopen we een en ander uit den rijken inhoud van dit belangrijke boek mede te deelen.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag.

De Javabode t/m 15 April;
Het Bat. Nieuwsblad idem;
Het Nieuws van den Dag van Ned.-Indië idem;
De Sumatrapost idem;
Het Soerab. Handelsblad t/m 11 April;
De Delicourant 15 April;
Nieuws- en Adv.blad „Suriname" t/m 14 April;
Het Weekblad v. Ned.-Indië No. 50;
Ned.-Ind. Effectenblad No. 29 en 30;
De Ind. Mercuur No. 19;
La Quinzaine Coloniale No. 8;
Damesweekblad v. Indië No. 39;
Het Onderwijs No. 14;
De Cultuurgids 11e en 12e afl.;
Archief Java Suikerindustrie afl. 3 en 4,
Ons Volksbestaan afl. Maart;
Verslag Kamer v. Koophandel te Soerabaja over 1907;
De Toekomst in en de opleiding voor den Nederlandschen en Indischen Landbouw en 't Boschwezen.
Exportblad No. 719.

Officiëele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 10 April 1908.

In dit nummer zijn opgenomen de bepalingen regelende de heffing eener inkomstenbelasting ter vervanging van het patentrecht in Ned.-Indië.

Benoemingen enz.

Civiel Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst, een jaar verlof naar Europa, aan den onderwijzer 2e kl. H. A. van Oosten.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de commies 3e kl. mej. M. C. Zeydel.

Benoemd: tot secretaris der res. Pasoeroean de controleur L. H. E. Schoonheyt; tot lid van den gew. raad der res. Preanger Regentschappen R. J. K. J. Jacobson; tot deurwaarder bij het residentiegerecht te Buitenzorg J. F. W. Samuels; tot controleur B. Ch. A. J. van Dinter, ambtenaar op nonactiveiteit.

Toegelaten: tot uitoefening van de artsenijbereidkunst in N.-Indië J. W. Meuldijk.

Militair Departement.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de schrijver 2e kl. te Amboina P. J. Kailola Progas van Geuricke.

Bevorderd: tot kapitein der inf. de 1e luit. K. P. Doornbos.

Geplaatst: te Soerabaja de 1e luit.-kwartierm. W. A. Rotteveel, van verlof terugverwacht; te Willem I de 2e luit.-kwartierm. C. J. Bal.

Gedetacheerd: te Batavia de kapitein der art. J. C. Pabst, thans te Salatiga.

Uit de Javasche Courant van 14 April 1908.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de kantoorchef J. A. van Helsdingen en de klerk J. Chr. Klaus; de griffier van de landraden te Garoet enz. G. E. de Groot.

Bepaald: dat het aan den gewezen zoutverkooppakhuismeester P. A. de Witt verleend ontslag moet worden beschouwd als te zijn verleend „eervol".

Belast: met de waarneming der betrekking van directeur der dwangarbeiderskwartieren op Noesa-Kembangan de gewezen majoor der infanterie J. La Gordt Dillié.

Tijdelijk belast: met de waarneming der betrekking van inspecteur over den burgerlijken geneesk. dienst Dr. J. Schulein te Soekaboemi.

Gesteld: ter beschikking van den Dir. van B.B., met aanstelling tot burgerlijk ambtenaar, J. L. M. Swaab en W. J. Bosschart.

Benoemd: tot lid van den gemeenteraad te Buitenzorg Dr. H. G. Kuijper; tot advocaat en procureur bij den R. v. J. te Soerabaja Jhr. Mr. H. J. L. Th. van Rheineck Leyssius; tot veearts bij den burg. veeartsenijk. dienst W. Oostingh; tot chef der 2e afd. S.S. op Java J. H. A. Haarman; tot 1en commies F. W. S. Schrieder; tot magazijnmeester 2e kl. J. A. Davidsz en G. J. Weidema.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de wedono van Sleman (Cheribon) Raden Among di Pradja.

Benoemd: tot wedono van Kandangan, Mas Kromo di Wirio; van Dringoe, Raden Pandji Ongkosepoetro.

Bepaald: dat geplaatst blijft in de res. Pasoeroean de benoemde controleur J. Ch. de Bergh.

Geplaatst: in de res. Besoeki de contr. J. P. de Vries, thans in Pasoeroean; in de res. Soerabaja de contr. C. Laseur.

Overgeplaatst: van Soerabaja naar Tjiandjoer de onderwijzer G. A. Mulders.

Benoemd: tot onderwijzer 3e kl. en geplaatst te Soerabaja K. J. van Damme; tot 1en klerk op het ass.-residentiekantoor te Koedoes J. G. Vincentie.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de kapitein-commandant der schutterij te Menado A. C. Koopmans.

Benoemd als zoodanig: de 1e luitenant H. E. W. Bianchi.

Militair Departement.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de majoor der inf. J. La Gordt Dillié.

Bevorderd: tot 1en luit. bij het wapen der art. de 2e luit. J. H. Gaade.

Vergund: aan den bij het Indisch leger gedetach. 1en luit. der inf. A. Gravendijk om wegens ziekte naar Nederland terug te keeren.

Overgeplaatst: bij het rechterhalf 2e depôt-bataljon de luit.-kolonel J. F. Schilham.

Hersteld: in activiteit de 1e luit. K. W. Boogaard.

Overgeplaatst: bij het 1e depôt-bat. de kapitein A. W. A. de Kock van Leeuwen; de 1e luit. L. Kat en de onderluit. D. Boon; bij het 18e bat. de 2e luit. A. G. L. Adelbert; bij het subsistentenkader te Batavia de kapt. J. P. Hendriks; bij het 19e bat. te Enrekang de 2e luit. W. J. P. van Beek; bij het 2e bat. de kapt. H. C. Stoelman; bij het 8e bat. te Wattan Soppeng de 1e luitenant J. G. Sinia.

Geplaatst: bij het 7e bat. de benoemde 2e luit. N. A. H. A. van Kempen; bij het 12e bat. de 2e luit. W. A. van der Gent; bij het 3e depôt-bat. de kapt. J. van Hettinga Tromp; bij het 5e te Semarang de 1e luit. K. W. Boogaard; te Batavia de kapt. der art. H. van Witzenburg.

Overgeplaatst: naar Banjoe Biroe de 2e luit. der art. M. Ch. Hoenkamp.

Geplaatst: te Batavia de kapitein-kwartiermeester W. A. Nugteren.